

SAMOPODOBA ŠOLSKEGA OTROKA

Mojca Juriševič

**UNIVERZA V LJUBLJANI
Pedagoška fakulteta**

UNIVERSITY OF LJUBLJANA
Faculty of Education

SAMOPODOBA ŠOLSKEGA OTROKA

Mojca Juriševič

April 1999

Mag. Mojca Juriševič, asist.
SAMOPODOBA ŠOLSKEGA OTROKA

Recenzija: dr. Drago Žagar, redni profesor
dr. Cveta Razdevšek-Pučko, izredna profesorica

Lektoriranje: Barbara Korun, prof.

Za izdajatelja: prof. dr. Miran Čuk, dekan

Za založniško komisijo: prof. dr. Saša A. Glažar

Oblikovanje in računalniški prelom: Igor Cerar, ing.

Izdala: Pedagoška fakulteta v Ljubljani

Tisk: Littera picta d.o.o.

Naklada: 350 izvodov, 1. izdaja

© 1999 avtor

Č 159.922.7

92829

Po mnenju Ministrstva za šolstvo in šport št. 415-127/99 z dne 13. 4. 1999 sodi publikacija med proizvode, za katere se plačuje 5 % davek od prometa proizvodov po tar. št. 3.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

159.922.7

JURIŠEVIČ, Mojca
Samopodoba šolskega otroka / Mojca Juriševič. - Ljubljana :
Pedagoška fakulteta, 1999

ISBN 86-7735-031-4

99012608

VSE PRAVICE PRIDRŽANE. REPRODUCIRANJE IN RAZMNOŽEVANJE DELA PO ZAKONU
O AVTORSKI PRAVICI NI DOVOLJENO.

PREGLED VSEBINE

Uvod	5
1 Samopodoba šolskega otroka	7
2 Osvetlitev razvojnega obdobja: med šestim in dvanajstim letom	9
3 Razvojne smernice oblikovanja samopodobe	13
4 Vpliv socialnega okolja	18
4.1 Šolsko okolje	24
5 Učna uspešnost in učenčeva samopodoba	33
5.1 Nekatere procesne spremenljivke, povezane s samopodobo	37
6 Zaključek	45
7 Literatura	46

UVOD

Vrednotenje samega sebe, lastnega (učnega) dela ter dosežkov oziroma samoocenjevanje na podlagi znanja, ki ga o sebi pridobimo na različnih - nam pomembnih - področjih lastnega udejstvovanja, usmerja naše (učno) vedenje; vodi nas v razmišljanju, v čustvovanju ter v ravnanju na podlagi našega vedenja o tem, kakšni smo, koliko in česa smo sposobni ter kako smo pri tem (lahko) uspešni.

V psihologiji se je za psihološki konstrukt, ki usmerja te kognitivne procese, uveljavil izraz **samopodoba** (angl. *self-concept*). V tuji literaturi se sicer neredko srečamo tudi z drugimi izrazi (npr.: *self-esteem*, *self-image*, *self-schema*, *self-understanding*, *self-theory*, *self-appraisal*, ...), vendar se vsi nanašajo na samopodobo, s tem, da poudarjajo različne oziroma posamezne, določene vidike znanja, ki ga ima posameznik o sebi. Ker do danes psihološke študije razlik med temi posameznimi vidiki, na primer: samopodoba / samospoštovanje (*self-concept* / *self-esteem*) po empirični poti niso uspele dokazati, v strokovnih krogih prevladuje prepričanje o nesmiselnosti nizanja in uporabe različnih izrazov za opredeljevanje istega konstrukta.

Na različnih področjih našega udejstvovanja (na telesnem in socialnem področju, na različnih področjih učenja, kompetentnosti, čustvovanja in drugih) ljudje pod vplivom razvojnih dejavnikov ter na osnovi interakcij s svojim ožjim in širšim socialnim okoljem oblikujemo lastno samopodobo, ali bolje, samopodobe (t.j. posamezne sestavine na določenih področjih). Ker nekatere izmed teh sestavin vsebujejo bolj splošno znanje o sebi (npr. »Sem dober človek«, »V šoli sem zelo uspešen«, »Mislim, da me imajo drugi ljudje radi«), nekatere pa le tisto, ki je lastno samo določenim okoliščinam (npr. »Vem, da me ima moja mama najraje na svetu« »Moji lasje so lepi«; »Svoje službene obveznosti kvalitetno opravljam«), pravimo, da je samopodoba večsestavinski konstrukt hierarhične strukture, pri čemer naravo hierarhije določa raven splošnosti/specifičnosti znanja o sebi na določenem področju našega delovanja.

Raziskave kažejo, da je za razvoj posameznikove samopodobe ključnega pomena obdobje otroštva, obenem pa opozarjajo tudi na pomembnost vloge vzgojno-izobraževalnih institucij v procesu njenega primarnega oblikovanja. Dejstvo je namreč, da je samopodoba pomemben kazalnik otrokovega duševnega zdravja, poleg tega pa napoveduje tudi kvaliteto njegovega prilagajanja kasneje v življenju.

Skrb za spodbujanje razvoja zdrave /realne ter pozitivno naravnane/ samopodobe vseh učencev zatorej je in mora ostati ena izmed prioritetenih nalog današnje šole, ki želi otrokom zagotoviti kakovostne pogoje za rast in učenje ter jih tako pripraviti za življenje v skupnosti. Vendar pa ustrezen pedagoški pristop k uresničevanju zastavljenega cilja zahteva predhodno natančno poznavanje procesov in/ali dejavnikov, ki prispevajo k njenemu oblikovanju.

V publikaciji so zato obravnavana nekatera izbrana poglavja iz psihologije samopodobe, ki se osredotočajo na razvoj in oblikovanje otrokove samopodobe v šolskem obdobju. Verjamem, da bodo predstavljena raziskovalna spoznanja predvsem prihodnjim učiteljem in učiteljcem v praksi pomagala k večji strokovnosti njihovega pedagoškega dela, hkrati pa sem prepričana, da bodo spodbudila tudi razmišljanje o njih samih oziroma o raznolikih razsežnostih njihove lastne samopodobe.

avtorica

Ljubljana, februar 1999

1 SAMOPODOBA ŠOLSKEGA OTROKA

"Zakaj govoriti ravno o samopodobi šolskega otroka?" je vprašanje, ki ga je potrebno najprej razčistiti; odgovor nanj je namreč večplasten ter zahteva večstransko razumevanje soodvisnosti treh elementov: samopodobe, šole in otroka.

1. Sodobna spoznanja o **naravi samopodobe** kažejo, da je obdobje otroštva ključno za oblikovanje posameznikove samopodobe oziroma njenih posameznih sestavin; po eni strani temu botrujejo raznovrstni dejavniki razvoja (predvsem kognitivni), po drugi strani pa socialno okolje z izredno močnim in, v primerjavi z drugimi razvojnimi obdobji, najbolj neposrednim vplivom na posameznikovo doživljanje sebe in sveta, ki ga obdaja.

Ali drugače povedano: v tem obdobju se oblikujejo in že utrdijo temelji samopodobe, ki pogojujejo ves njen nadaljnji razvoj, na prvem mestu pa vstop v mladostnikovo samopodobo oziroma njegove krizne in manj krizne razsežnosti.

2. Z vključitvijo v **socialni sistem šole** se vpliv socialnih dejavnikov na oblikovanje otrokove samopodobe znatno razširi (razširjajo in utrjujejo se različne že obstoječe sestavine samopodobe); to potrjuje tudi dejstvo o urah, ki jih učenci (fizično) preživijo znotraj tega sistema¹.

Lastnosti šolskega sistema pa še dodatno vplivajo na oblikovanje samopodobe; predstavljajo novo področje ali boljše področja, znotraj katerih bo otrok deloval in na podlagi katerih bo spoznaval samega sebe in ljudi okoli sebe (predvsem nova področja oblikovanja samopodobe - njenih sestavin na področjih šolskih predmetov²).

3. Samopodobo lahko natančneje razumemo le, če posameznika obravnavamo celostno - iz tega razloga zato ni upravičeno, da o otroku v šoli govorimo kot o učencu v klasičnem pomenu; čeprav je **otrok v šoli**, je še zmeraj, dokler to opredeljujejo njegove razvojne značilnosti, zgolj in predvsem otrok.

¹ Za ilustracijo naj služi podatek, da slovenski otroci na razredni stopnji osnovne šole preživijo v šoli 190 dni na leto (Bela knjiga, 1995).

² Byrnova (1996) samopodobo na področjih šolskih predmetov opredeljuje kot *academic self-concept*, za katerega sama v slovenskem strokovnem prostoru nisem našla ustreznega prevoda. Iz tega razloga menim, da angleškemu terminu pojmovno ustreza prevod učna samopodoba (tudi storilnostna samopodoba, čeprav je le-ta že širši), pri čemer izhajam iz vsebine postavk, ki merijo opisana področja otrokovega udejstvovanja.

PEDAGOŠKA FAKULTETA - KNJIŽNICA

UNIVERZA V LJUBLJANI

II 159.9
JURIŠEVIČ
Samopodoba

0092829

COBISS •

ISBN 86-7735-031-4

9 788677 350314